

TÁRGYTEMATIKA

A SZUVERENITÁS FOGALOM VÁLTOZÁSAI

Tárgy Neptun-kódja: N_JE25

Tárgyfelelős neve: Dr. Pongrácz Alex, egyetemi adjunktus

Beszámolási forma: zárthelyi dolgozat vagy referátum tartása. A zárthelyi dolgozat tárgyát az előadások alkalmával elhangzott anyag képezi.

Félév: 2016/17/2.

A tantárgy célja

Az államelméleti főkéllégiumhoz kapcsolódó alternatív tárgy a nemzetállamok változó világban betöltött szerepét és lehetőségeit kívánja megismertetni a hallgatókkal, a klasszikus nemzetállami szuverenitás feltételezett eliminálódására, a nemzetállamok és az elmúlt évtizedekben megjelenő új szabályozó hatalmak globális erőterben betöltött szerepére, illetve a nemzetállamok és az új szereplők közötti kapcsolatokra koncentrálna.

A tárgy fő témakörei és a referátumokhoz kapcsolódó ajánlott irodalom

1. Bevezetés, a tantárgyi követelmények ismertetése. A szuverenitás fogalom jelentése és a szuverenitás-elméletek kapcsán felmerülő definíciós nehézségek. A szuverenitás fogalom ókori és középkori előzményei.

BENN, STANLEY I. (1955): *A szuverenitás jelentésváltozásai*, in TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Államtan. Írások a XX. századi általános államtudomány köréből*. Szent István Társulat, Budapest, 2003, pp. 634-650; HINSLEY, F. H.: *Sovereignty*. Second Edition. Cambridge University Press, Cambridge, 1986; KELSEN, HANS: *A szuverenitás tüneménye*, in TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Államtan. Írások a XX. századi általános államtudomány köréből*. Szent István Társulat, Budapest, 2003, pp. 603-614.; PETHŐ SÁNDOR: *Démosz vagy Deus? A szuverenitás két modellje a nyugati politikai gondolkodásban*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001

2. Az abszolút szuverenitás koncepciói. JEAN BODIN fejedelmi szuverenitása. THOMAS HOBBS uralkodói szuverenitása. ROBERT FILMER patriarchája. JOHN AUSTIN imperatív elmélete. CARL SCHMITT, mint az etatista tradíció örököse.

BAYER JÓZSEF: *A politikai gondolkodás története*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003; BODIN, JEAN (1576): *Az államról. Válogatás*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987; FILMER, SIR ROBERT (1680): *Patriarcha és egyéb írások*. Polis Könyvkiadó, Kolozsvár, 2003; HOBBS, THOMAS (1651): *Leviatán vagy az egyházi és világi állam anyaga, formája és hatalma*. Magyar Helikon, Budapest, 1970; HORVÁTH BARNA (1943): *Angol jogelmélet*. Pallas Stúdió – Attraktor Kft., Budapest, 2001; MARITAIN, JACQUES: *A szuverenitás fogalma*, in TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Államtan. Írások a XX. századi általános államtudomány köréből*. Szent István Társulat, Budapest, 2003, pp. 615-633; SCHMITT, CARL: *A politikai fogalma. Válogatott politika-és államelméleti tanulmányok*. Pallas Stúdió – Attraktor Kft., Budapest, 2002; SCHMITT, CARL (1922): *Politikai teológia*. ELTE Állam-és Jogtudományi Kar – Tempus, Budapest, 1992.

3. Az abszolút szuverenitás koncepcióinak háttérbe szorulása. JOHN LOCKE parlamenti szuverenitása. MONTESQUIEU és a hatalom korlátozásának tana. JEAN-JACQUES ROUSSEAU és a népszuverenitás.

LOCKE, JOHN (1689): *Értekezés a polgári kormányzat igazi eredetéről, hatásköréről és céljáról*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1986; LOCKE, JOHN (1690): *Második értekezés a polgári kormányzatról*. Polis Kiadó, Kolozsvár,

1999; MONTESQUIEU, CHARLES DE SECONDAT BARON DE (1748): *A törvények szelleméről*. Osiris Kiadó – Attraktor Kft., Budapest, 2000; PIJL, KEES VAN DER: *Global Rivalries from the Cold War to Iraq*. Pluto Press, London, 2006, pp. 379-407; ROUSSEAU, JEAN-JACQUES (1762): *A társadalmi szerződésről, avagy a politikai jog elvei*. Pannon Klett Kiadó, Budapest, 1997

4. A vesztfáliai típusú rendszer. A klasszikus nemzetállami szuverenitás érája.

CSARADA JÁNOS: *A tételes nemzetközi jog rendszere*. Franklin Társulat, Budapest, 1910 (a kari könyvtárban hozzáférhető); EGRESI KATALIN: *Nemzetállami külpolitika és szuverenitás a XX. század második felében*, in TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Az állam szuverenitása. Eszmény és/vagy valóság. Interdiszciplináris megközelítések*. Gondolat Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest – Győr, 2015, pp. 238-252.; GROTIUS, HUGO (1625): *A háború és a béke jogáról*. Osiris Kiadó – Attraktor Kft., Budapest, 1999; KISS J. LÁSZLÓ: *Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003; KISS J. LÁSZLÓ: *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*. Osiris Kiadó, Budapest, 2009; SEGESVÁRY VIKTOR: *A globalizációs álmok után egy szétöregedő világ*. Mikes International, Hága, 2006

5. Gazdaságpolitika és szuverenitás I. A merkantilizmus. A *laissez-faire*-tan képviselőinek az állami beavatkozással szembeni kritikája. ADAM SMITH és a „láthatatlan kéz” elmélete. HERBERT SPENCER adminisztratív nihilizmusa.

BALLA ANTAL: *A legújabb kor gazdaságtörténete*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1935 (http://mtdaportal.extra.hu/books/balla_antal_a_legujabb_kor_gazdasagtortenete.pdf); BRETTER GYÖRGY: *Fichte eszményi állama*, in BRETTER GYÖRGY: *Itt és mást. Válogatott írások*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1979; pp. 438-457. (http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf8559.pdf); HELLER FARKAS: *A közgazdasági elmélet története*. Gergely R. Könyvkereskedése, Budapest, 1945 (http://mtdaportal.extra.hu/books/heller_farkas_a_kozgazdasagi_elmelet_tortenete.pdf); KEYNES, JOHN MAYNARD (1926): *The End of Laissez-faire*. Leonard & Virginia Wolff, London, 1926 (szemelvény: http://www.tek.bke.hu/files/szovegek/keynes_a_laissez-faire_vege.pdf); MÁTYÁS ANTAL: *A polgári közgazdaságtan története*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963; MILL, JOHN STUART (1859): *A szabadságról*. Kriterion Kiadó, Budapest, 1983; SMITH, ADAM (1776): *Nemzetek gazdagsága: E gazdagság természetének és okainak vizsgálata*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992; SPENCER, HERBERT: *A katonai és iparos társadalmak szociológiája*. Új Magyarország Rt., Budapest, 1919; SPENCER, HERBERT (1884): *The Man versus The State*. Mitchell Kennerley, New York, 1916; WEBER, MAX (1924): *Gazdaságtörténet. Válogatott tanulmányok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979

5. Gazdaságpolitika és szuverenitás II. A *laissez-faire* korszak következményei. A gazdasági liberalizmus válsága és az állami beavatkozás térnyerése. KEYNES diadalmenete.

DARDOT, PIERRE – LAVAL, CHRISTIAN: *A globálrezon. A neoliberalizmus múltja és jelene*. Egykettő Kiadó, Budapest, 2013; KEYNES, JOHN MAYNARD (1926): *The End of Laissez-faire*. Leonard & Virginia Wolff, London, 1926; MURAKÖZY LÁSZLÓ: *Államok kora. Az európai modell*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012; POLÁNYI KÁROLY (1944): *A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004; SOMLÓ BÓDOG: *Állami beavatkozás és individualizmus*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1907 (a kari könyvtárban hozzáférhető); SZIGETI PÉTER: *Világrendszernézőben. Globális „szabad verseny” – a világgazdaság jelenlegi stádiuma*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2005; WAPSHOTT, NICHOLAS (2011): *Keynes és Hayek. Az összecsapás, amely meghatározta a modern közgazdaságtant. A nagy válságtól a nagy recesszióig*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2014

6. Gazdaságpolitika és szuverenitás III. A neoliberalizmus ellenforradalma. A neoliberális-neokonzervatív állam.

DARDOT, PIERRE – LAVAL, CHRISTIAN: *A globálrezon. A neoliberalizmus múltja és jelene*. Egykettő Kiadó, Budapest, 2013; EGEDY GERGELY: *A neokonzervatív állam, Thatchertól Cameronig*, in *Politikatudományi Szemle*, XIX. évfolyam, 3. szám (2010), pp. 26-44.; EGEDY GERGELY: *Thatcherizmus: (neo)liberalizmus vagy (neo)konzervativizmus?* in *Politikatudományi Szemle*, 2006/2-3. szám, pp. 5-24; FORGÁCS IMRE: *Neokonzervatív fordulat az Egyesült Államokban*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1987; FRIEDMAN, MILTON (1962): *Kapitalizmus és szabadság*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996; FUKUYAMA, FRANCIS (1992): *A történelem vége és az utolsó ember*. Európa Kiadó, Budapest, 2014; HAYEK, FRIEDRICH AUGUST VON (1944): *Út a szolgáshoz*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991; TALLÁR FERENC: *A proletariátustól a prekariátusig és tovább...*, in *Eszmélet*, 26. évfolyam, 102. szám (2014), pp. 70-95.

7. A globalizáció hatása a nemzetállami szuverenitásra – általában. A világ kormányzása – világkormány nélkül? HARDT és NEGRI Birodalom-elmélete.

BAYER JÓZSEF – LÉVAI IMRE (szerk.): *Globalizációs trendek. Tanulmányok*. MTA politikai Tudományok Intézete, Budapest, 2003; BULL, MALCOLM: *Kell egy kis államszünet?* in *Fordulat*, 6. szám (2009 őszi), pp. 162-180.; BUZOGÁNY ÁRON: *A Birodalom nem vág vissza*, in *Eszmélet*, 15. évfolyam, 58. szám (2003), pp. 166-173.; CASTELLS, MANUEL (1997): *Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra. II. kötet. Az identitás hatalma*. Gondolat – Infonia, Budapest, 2006; CSÁKI GYÖRGY – FARKAS PÉTER (szerk.): *A globalizáció és hatásai. Európai válaszok*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2008; MATTHEWS, JESSICA: *Power Shift*, in *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 1. (Jan/Febr 1997), pp. 50-66.; POKOL BÉLA: *Globális uralmi rend*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2005; SASSEN, SASKIA (1996): *Elveszített kontroll? Szuverenitás a globalizáció korában*. Helikon Kiadó, Budapest, 2000; STIGLITZ, JOSEPH E. (2002): *A globalizáció és visszasságai*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2003; SZIGETI PÉTER: *A nemzetállami szuverenitás közjogi fogalmának védhetősége és ami azon túl van... Vázlat a probléma állásáról a XXI. században*, in TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Az állam szuverenitása. Eszmény és/vagy valóság. Interdiszciplináris megközelítések*. Gondolat Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest – Győr, 2015, pp. 211-221.

8. A globalizáció hatása a nemzetállami szuverenitásra II. Nemzetállamok és új szabályozó hatalmak a globális erőterben

BORDO, MICHAEL D. – JAMES, HAROLD: *A Nemzetközi Valutaalap mai szerepe történelmi távlatból*, in SZILÁGYI KATALIN – BALÁZS ZOLTÁN (szerk.): *Globalizáció és kapitalizmus*. Századvég Kiadó, Budapest, 2008, pp. 207-243.; CSÁKI GYÖRGY: *A nemzetközi gazdaságtan és világgazdaságtan alapjai*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2011; CSÁKI GYÖRGY: *Mit kell tudni a Nemzetközi Valutaalapról és a Világbankról?* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988; GEORGE, SUSAN: *A WTO: Korlátlan világkereskedelem vagy szolidáris globalizáció?* Napvilág Kiadó, Budapest, 2003; JENSEN, JODY: *A herceg, a kalmár és a polgári a globalizáció korában*, in *Politikatudományi Szemle*, XVI. évfolyam, 2. szám (2007), pp. 33-50.; LÁNYI KAMILLA: *Vázlat a globalizációnak nevezett jelenségkör értelmezéséről*, in *Közgazdasági Szemle*, XLVIII. évfolyam, 6. szám (2001 június), pp. 498-519.; SIMAI MIHÁLY: *A világgazdaság a XXI. század forgatagában. Új trendek és stratégiák*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007; STIGLITZ, JOSEPH E. (2002): *A globalizáció és visszasságai*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2003; VIGVÁRI GÁBOR: *Beágyazott autonómia és a WTO. Fejlesztéspolitikai lehetőségek a Kereskedelmi Világszervezet szabályrendszerében*, in *Fordulat*, 8. szám (2010), pp. 40-58.; WALLACH, LORI: *A szerződés, amely a kormány helyére az óriáscégeket ülteti*, in *Le Monde diplomatique* magyar kiadás, 2014 március. (<http://www.magyardiplo.hu/1481-a-szerzodes-amely-a-kormany-helyere-az-oriascegeket-ulteti>)

9. A globalizáció hatása a jogi alrendszerre – általában.

GALGANO, FRANCESCO: *Globalizáció a jog tükrében. A gazdaság jogi elemzése*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006; NAGY ZSOLT: *A globalizáció és a jog*, in BENCZE MÁTYÁS – VINNAI EDINA (szerk.): *Jogszociológiai előadások*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012, pp. 157-173.; PRUGBERGER TAMÁS: *Globalizáció, neoliberalizmus és a jog. Van kiút az útvesztőből?* Kairosz Kiadó, Budapest, 2008; SZIGETI PÉTER: *Válságértelmezések, válság el-és áthárító mechanizmusok: a globális szabadjog*, in SZIGETI PÉTER: *Társadalomkutatás – mi végre?* Széchenyi István Egyetem, Győr, 2011, pp. 215-230.; SZILÁGYI PÉTER: *A jogbölcselettel szembeni kihívások a harmadik évezred elején – Magyarországról nézve*, in *Magyar Közigazgatás*, 54. évfolyam, 3. szám, (2004), pp. 141-147.; VARGA ZS. ANDRÁS: *Eszményből bálvány? A joguralom dogmatikája*. Századvég Kiadó, Budapest, 2015

10. Szuverenitás és alkotmányozás a globális erőterben és a regionális integráció kontextusában.

BLUTMAN LÁSZLÓ: *Az Alkotmánybíróság és az alkotmány feletti normák: könnyű liaison elkötelezettség nélkül*, in *Közjogi Szemle*, 4. évfolyam, 4. szám (2011), pp. 1-11.; BLUTMAN LÁSZLÓ – CHRONOWSKI NÓRA: *Az Alkotmánybíróság és a közösségi jog: alkotmányjogi paradoxon csapdájában*, in CHRONOWSKI NÓRA (szerk.): *Alkotmány és jogalkotás az EU tagállamként. Válogatott tanulmányok*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, pp. 139-207; CHRONOWSKI NÓRA: *Szuverenitás az Európai Unió tagállamként*, in CHRONOWSKI NÓRA (szerk.): *Alkotmány és jogalkotás az EU tagállamként. Válogatott tanulmányok*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011, pp. 9-44.; HABERMAS, JÜRGEN: *Esszé Európa alkotmányáról*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2012; FAZEKAS JUDIT: *Az alapjogi rendelkezések fejlődése az Európai Unió jogában*, in FAZEKAS JUDIT – ASZTALOS ZSÓFIA – SÓS GABRIELLA (szerk.): *Csatlakozás – jogközelítés*. Az

Acquis Communautaire adaptálása a magyar jog- és intézményrendszerbe. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2003, pp. 21-49. HALMAI GÁBOR: *Alkotmányjog – emberi jogok – globalizáció. Az alkotmányos eszmék migrációja.* L'Harmattan, Budapest, 2013; KUKORELLI ISTVÁN: *Az Alaptörvény és az Európai Unió,* in *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás,* 2013/1. szám, pp. 4-11; MOLNÁR TAMÁS: *A szuverenitást érő kihívások hatása a nemzetközi jog és a belső jog viszonyára, különös tekintettel a belső jogok „nemzetköziesedésének” a hatalommegosztásra gyakorolt hatására,* in TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Az állam szuverenitása. Eszmény és/vagy valóság. Interdiszciplináris megközelítések.* Gondolat Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete – Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest – Győr, 2015, pp. 145-161.; SZALAI ANIKÓ: *Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezésének megjelenése a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában,* in *Kül-Világ,* VII. évfolyam, 4. szám (2010), pp. 14-21.; TUSHNET, MARK: *The Inevitable Globalization of Constitutional Law,* in *Virginia Journal of International Law,* Vol. 50., Issue 1. (2009), pp. 985-1006.

11. Szuverenitás: jöttünk, láttunk, visszavennénk? Avagy az állam(i szerepvállalás) újbóli megerősödése a 2008-ban kitört globális gazdasági és pénzügyi válság hatására.

CSÁKI GYÖRGY (szerk.): *A látható kéz. A fejlesztő állam a globalizációban.* Napvilág Kiadó, Budapest, 2009; FUKUYAMA, FRANCIS: *Államépítés. Kormányzás és világtrend a 21. században.* Századvég Kiadó, Budapest, 2005; G. FODOR GÁBOR – STUMPF ISTVÁN: *Neoweberi állam és jó kormányzás,* in *Nemzeti Érdek,* II. évfolyam, 7. szám (2008), pp. 5-26.; GELLÉN MÁRTON: *A közigazgatási reformok az államszerep változásainak tükrében. Doktori értekezés.* Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2012; IMRE MIKLÓS: *A társadalmi koordinációs mechanizmusok változása és az állam gazdasági szerepe,* in *Pro Publico Bono,* 2011/3. szám, pp. 29-38; LOVAS ISTVÁN: *Unortodox különöck. Malajzia, Izland és Magyarország sikeres válságkezelése.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2015; MICKLETHWAIT, JOHN – WOLLDRIDGE, ADRIAN: *The Fourth Revolution: The Global Race to Reinvent the State.* The Penguin Press, New York, 2014; RODRIK, DANI (2011): *A globalizáció paradoxona. Demokrácia és a világgazdaság jövője.* Corvina Kiadó Kft., Budapest, 2014; STUMPF ISTVÁN: *Erős állam- alkotmányos korlátok.* Századvég Kiadó, Budapest, 2014; ZAKARIA, FAREED: *The Rise of Illiberal Democracy,* in *Foreign Affairs,* Vol. 76, No. 6. (Nov/Dec 1997), pp. 22-43.

12. Konzultáció

13. A zárthelyi dolgozat megírása

Győr, 2017. február 2.

Dr. Pongrácz Alex